

КОБНИОТ СОВЕТ НА АГЕЛАЈ

Кратка содржина

Во славниот говор одржан за време на преговорите во Навпакт, Агелај меѓу останатото го советува Филип V да го сврти вниманието кон Запад и борбата меѓу Рим и Картагина. Сличноста со советот што на кралот претходно му го дал Деметриј од Фарос е причина за сомнеж во нивната автентичност. Тоа што советот му го припишува на еден Ајтолец не може да се земе како аргумент во полза на неговата автентичност, туку напротив, се вклопува во генерално негативната слика за Ајтолците во овој период што ја дава Полибиј. Иако не може со сигурност да се утврди неговата автентичност, барем од историски аспект тоа и можеби не е толку важно зашто идните постапки на Филип V покажуваат дека тој немал големо влијание врз одлуката за склучување на мирот во Навпакт.

Клучни зборови: ПОЛИБИЈ, АГЕЛАЈ, ДЕМЕТРИЈ ОД ФАРОС, МИРОТ ВО НАВПАКТ

По три години воени дејствија, Сојузничката војна меѓу Хеленската симахија предводена од Филип V и Ајтолскиот којнон завршила со мирот во Навпакт во август 217 г. ст.е.¹ Бидејќи двете страни посакувале мир, договорот бил постигнат брзо и без посериозни пречки, поради што и Полибиј не дава детален опис на мировниот процес. Според него, единствено заслужува да биде истакнат говорот што во оваа прилика го одржал Агелај, еден од ајтолските првенци:

ὅς ἔφη δεῖν μάλιστα μὲν μηδέποτε πολεμεῖν τοὺς Ἑλληνας ἀλλήλοις, ἀλλὰ μεγάλην χάριν ἔχειν τοῖς θεοῖς, εἰ λέγοντες ἐν καὶ ταῦτὸ πάντες καὶ συμπλέκοντες τὰς χεῖρας, καθάπερ οἱ τοὺς ποταμοὺς διαβαίνοντες, δύναιντο τὰς τῶν βαρβάρων ἐφόδους ἀποτριβόμενοι συσσωρῆσαι σφᾶς αὐτοὺς καὶ τὰς πόλεις. οὐ μὴν ἀλλ' εἰ τὸ παράπαν τοῦτο μὴ δυνατόν, κατὰ γε τὸ παρὸν ἡξίου συμφρονεῖν καὶ φυλάττεσθαι, προῖδομένους τὸ βάρος τῶν στρατοπέδων καὶ τὸ μέγεθος τοῦ συνεστώτος πρὸς ταῖς δύσεσι πολέμου· δῆλον γὰρ εἶναι παντὶ τῷ καὶ μετρίως περὶ τὰ κοινὰ σπουδάζοντι καὶ νῦν, ὡς ἂν τε Καρχηδόνιοι Ῥωμαίων ἂν τε Ῥωμαῖοι Καρχηδονίων περιγέωνται τῷ πολέμῳ, διότι κατ' οὐδένα τρόπον εἰκός ἐστι τοὺς κρατήσαντας ἐπὶ ταῖς Ἰταλιωτῶν καὶ Σικελιωτῶν μεῖναι δυναστείας, ἡξείν

¹ Walbank (1957), 629.

δὲ καὶ διατείνειν τὰς ἐπιβολὰς καὶ δυνάμεις αὐτῶν πέρα τοῦ δέοντος. διόπερ ἡξίου πάντας μὲν φυλάξασθαι τὸν καιρὸν, μάλιστα δὲ Φίλιππον. εἶναι δὲ φυλακὴν, ἔαν ἀφέμενος τοῦ καταφθεῖρην τοὺς Ἕλληνας καὶ ποιεῖν εὐχειρώτους τοῖς ἐπιβαλλομένοις κατὰ τὸναντίον ὡς ὑπὲρ ἰδίου σώματος βουλευῆται, καὶ καθόλου πάντων. τῶν τῆς Ἑλλάδος μερῶν ὡς οἰκείων καὶ προσηκόντων αὐτῷ ποιῆται πρόνοιαν· τοῦτον γὰρ τὸν τρόπον χρωμένον τοῖς πράγμασι τοὺς μὲν Ἕλληνας εὖνους ὑπάρχειν αὐτῷ καὶ βεβαίους συναγωνιστὰς πρὸς τὰς ἐπιβολὰς, τοὺς δ' ἔξωθεν ἦπτον ἐπιβουλεύσειν αὐτοῦ τῇ δυναστείᾳ, καταπεπληγμένους τὴν τῶν Ἑλλήνων πρὸς αὐτὸν πίστιν. εἰ δὲ πραγμάτων ὀρέγεται, πρὸς τὰς δύσεις βλέπειν αὐτὸν ἡξίου καὶ τοῖς ἐν Ἰταλία συνεστῶσι πολέμοις προσέχειν τὸν νοῦν, ἵνα γενόμενος ἔφεδρος ἔμφρων πειραθῆ σὺν καιρῷ τῆς τῶν ὄλων ἀντιποιήσασθαι δυναστείας. εἶναι δὲ τὸν ἐνεστῶτα καιρὸν οὐκ ἀλλότριον τῆς ἐλπίδος ταύτης. τὰς δὲ πρὸς τοὺς Ἕλληνας διαφορὰς καὶ τοὺς πολέμους εἰς τὰς ἀναπαύσεις αὐτὸν ὑπερτίθεσθαι παρεκάλει, καὶ μάλιστα σπουδάζειν περὶ τούτου τοῦ μέρους, ἵν' ἔχη τὴν ἐξουσίαν, ὅταν βούληται, καὶ διαλύεσθαι καὶ πολεμεῖν πρὸς αὐτούς· ὡς ἔαν ἅπαξ τὰ προφαινόμενα νῦν ἀπὸ τῆς ἐσπέρας νέφη προσδέξηται τοῖς κατὰ τὴν Ἑλλάδα τόποις ἐπιστῆναι, καὶ λίαν ἀγωνιᾶν ἔφη μὴ τὰς ἀνοχὰς καὶ τοὺς πολέμους καὶ καθόλου τὰς παιδιάς, ἃς νῦν παίζομεν πρὸς ἀλλήλους, ἐκκοπῆναι συμβῆ πάντων ἡμῶν ἐπὶ τοσοῦτον ὥστε κἂν εὐξασθαι τοῖς θεοῖς ὑπάρχειν ἡμῖν τὴν ἐξουσίαν ταύτην, καὶ πολεμεῖν ὅταν βουλώμεθα καὶ διαλύεσθαι πρὸς ἀλλήλους, καὶ καθόλου κυρίους εἶναι τῶν ἐν αὐτοῖς ἀμφισβητουμένων.²

Иако међу современим историчарима нема согласност по питању тога да ли је овај говор,³ нема да се впуштам во тоа питање, особено што некои важни аспекти сега може да се земат за решени.⁴ Освен тоа што очигледно е скратен и збиен,⁵ фактот што говорот соодветствува на генералната схема според која Полибиј ги пренесува говорите,⁶ недвосмислено упатува на авторски интервенции од страна на историографот. Исто така, некои елементи, како на пример мотивот *symploke* што е толку карактеристичен и важен дел од *Историите*, несомнено се дело на самиот Полибиј;⁷ што не значи и дека целиот говор би требало да му се припише

² Polyb., 5.104.

³ Pédech (1964), *passim.*; Mørkholm (1967); Id. (1974); Walbank (1972), 69 n.11; Deininger (1973).

⁴ Champion (1997); Id. (2000).

⁵ Pédech (1964), 264.

⁶ Usher (2009), 493-4.

⁷ Nikolai (2018), 118.

на ахајскиот историограф. Во оваа прилика ќе се ограничам единствено на прашањето за историчноста на советот Филип да го сврти вниманието кон Запад и будно да ги следи собитијата во Италија.

1. Благодарение на овој говор, Агелај често се зема како пример за прониклив политичар кој речиси ја предвидел иднината⁸; што пак потоа се користи како еден од клучните аргументи во одбрана на автентичноста на говорот. Ако е дело на Полибиј, тогаш тој никогаш не би го припишал на еден од омразените Ајтолци.⁹ Не сум сосема убеден дека Агелај и неговиот говор ги заслужуваат угледот и пофалбите. Говорот содржи низа литературни *topoi* и стари политички слогани и всушност не кажува толку нови работи како што може да изгледа на прво читање – повикот за единство на Хелените е стар барем колку и Медските војни, и е честа тема во политичките говори од крајот на V и IV век ст.е.;¹⁰ охрабрувањето Филип V да ги третира Хелените благонаклоно и да ги брани како да се дел од неговото кралство звучи како далечен одглас на Исократовото *Писмо до Филип*; дури и славната метафора за „облакот на војната“ потекнува уште од *Илијадата*.¹¹ Всушност советот во однос на Хелада е исто толку утопистички како и оној на Исократ, при што Агелај не нуди никакво практично решение како Филип би го спровел тоа. Што се однесува пак, до „облакот од Запад“, како што покажува Денингер, тука нема ништо особено впечатливо – секој што водел барем малку сметка за збиднувањата мора да бил загрижен за иднината во која или Рим, или Картагина господарат со западното Средоземје.¹² Изгледа дека веќе Тимај од Тавромениј, една од омилените „жртви“ на Полибиј, ја препознал важноста и опасноста од Рим за западните Хелени.¹³ Колку стравувањето било оправдано е сосема друго прашање, условено од тоа како ја толкуваме римската политика во овој период, што во оваа прилика не нè засега. Ако воопшто и има нешто пророчко во целиот говор, тоа е попрво пример за самоисполнувачко пророчство – кога не би биле советите на Деметриј и Агелај кои, барем според Полибиј, го убедиле Филип да се сврти кон Западот, прашање е кога и во какви услови би дошло до римска интервенција на Балканот.

Токму овој аспект нè води во суштината на проблемот и можниот одговор зошто токму еден Ајтолец. Клучот не е во самиот говор, туку во следната реченица: Ὁ μὲν οὖν Ἀγέλαος τοιαῦτα διαλεχθεὶς πάντας μὲν παρώρμησε τοὺς συμμάχους πρὸς τὰς διαλύσεις, μάλιστα δὲ τὸν Φίλιππον, οἰ-

⁸ e.g. Mørkholm (1967), 253: „a great and prophetic political figure“.

⁹ Tarn (1928), 768; Walbank (1972), 69 n.11; Deininger (1973), 107. Обидот на Моркхолм да одговори на овој проблем не е убедлив (Mørkholm (1967), 253).

¹⁰ Повеќе интересни паралели може да се повлечат со *Олимпискиот говор* на Лисија (особено 33.6 и 33.8).

¹¹ v. Usher (2009), 494 n.8.

¹² Deininger (1973), 105.

¹³ Walbank (2002), 172-177.

κείους χρησάμενος λόγοις πρὸς τὴν ὀρμὴν αὐτοῦ τὴν ἤδη προκατεσκευασμένην ὑπὸ τῶν τοῦ Δημητρίου παραινήσεων.¹⁴ Токму овие совети, барем според Полибиј, ќе го втурнат Филип во една непромислена авантура што ќе кулминира со уништувањето на македонското кралство и, ако не формално тогаш секако од практичен аспект, крајот на хеленската независност. За еден читател на Полибиј иронијата нема да мине незабележано – иако еден Ајтолец прв ќе ја посочи опасноста од Запад, само неколку години подоцна токму Ајтолците први ќе склучат сојуз со Рим против Филип V и Симахијата,¹⁵ за што се разбира ќе бидат критикувани од останатите Хелени.¹⁶ Барем во овој конкретен контекст, не сум убеден дека говорот на Агелаж отстапува од генерално негативната слика што Полибиј ја дава за Ајтолскиот сојуз во овој период,¹⁷ што пак остава место да се постави прашањето за автентичноста на советот.

2. Главна причина за сомнеж е што овој совет во голема мера се поклопува со оној што претходно на кралот му го дал Деметриј од Фарос. Имено, кога разбрал за римскиот пораз кај Трасименското Езеро, Филип ја споделил веста единствено со Деметриј кој во таа прилика го убедувал да ја заврши војната во Хелада и да сврти кон Илирија и Италија:

τὰ μὲν γὰρ κατὰ τὴν Ἑλλάδα πάντα καὶ νῦν ἤδη ποιεῖν αὐτῶ τὸ προσαττόμενον ἔφη καὶ μετὰ ταῦτα ποιήσειν, Ἀχαιῶν μὲν ἐθελοντῆν εὐνοούντων, Αἰτωλῶν δὲ καταπεπληγμένων ἐκ τῶν συμβεβηκότων αὐτοῖς κατὰ τὸν ἐνεστῶτα πόλεμον· τὴν δ' Ἰταλίαν ἔφη καὶ τὴν ἐκεῖ διάβασιν ἀρχὴν εἶναι τῆς ὑπὲρ τῶν ὄλων ἐπιβολῆς, ἦν οὐδενὶ καθήκειν μᾶλλον ἢ 'κείνῳ τὸν δὲ καιρὸν εἶναι νῦν, ἐπτακίτων Ῥωμαίων.¹⁸

Сличноста во советите е очигледна, а разликите по прво во нијанси а не во суштината – според Деметриј, ако не покорени, Хелените секако се потчинети и Филип веднаш треба да тргне во освојување на Западот; според Агелаж пак, Филип треба да ја преземе улогата на благонаклон заштитник на сите Хелени и мудро да ја чека вистинската прилика за да тргне во освојувања на Западот.¹⁹ За оние што ја одрекуваат автентичноста на говорот, ова е само уште еден показател за авторството на Полибиј на двата говори, особено

¹⁴ Polyb., 5.105.1.

¹⁵ Staatsv. III.536.

¹⁶ Polyb., 9.37.5-6; 11.5.

¹⁷ Изнијансирана и уверлива анализа за односот на Полибиј кон Ајтолците кај Champion (2007), каде е наведена останата релевантна литература.

¹⁸ Polyb., 5.101.9-10.

¹⁹ contra Walbank (1984), 481, кој смета дека Агелаж го советува Филип да не започнува војна против Рим, туку едноставно будно да ги следи настаните и да биде подготвен да се брани. Ваквото толкување ми се чини неприфатливо со оглед на зборовите ἵνα γενόμενος ἔφεδρος ἔμφρων πειραθῆ σὺν καιρῷ τῆς τῶν ὄλων ἀντιποιήσασθαι δυναστείας.

но што разговорот меѓу Деметриј и Филип бил зад затворени врати и Полибиј не би можел да знае што било кажано во таа прилика.²⁰ Во одбрана на автентичноста пак се понудени две решенија – сличностите се должат на тоа што пред почетокот на преговорите Деметриј можеби им дојавил на Ајтолците какви биле идните намери и планови на Филип со цел и тие да го убедат во она што и самиот веќе го предлагал;²¹ или пак дека Ајтолците ги дознале плановите на Филип откако се раширила веста за исходот од битката кај Трасименското Езеро и по советувањето на Филип со своите *philoï* и собирот на делегатите на Симахијата каде кралот се залагал за склучување на мир, што претставувало *volte-face* на дотогашната политика.²²

Се разбира, невозможно е во целост да се побијат ваквите претпоставки што попрво се засноваат на лични импресии и претчувства.²³ Што се однесува до потенцијалната заткулисна игра на Деметриј, Чемпион несомнено е во право кога истакнува дека такво нешто не би било несвојствено на неговиот карактер.²⁴ Па сепак, прашање е дали дури и тој би се осмелил на еден чекор што би можел да се квалификува како предавство, особено ако се земе предвид судбината на старите соработници на Антигон Досон, кои настрадале во една крвава чистка претходната година.²⁵ Згора на тоа, како што истакнува Моркхолм, со оглед на заедничките интереси на Филип и Деметриј, претпоставката делува крајно неуверливо.²⁶ Што се однесува пак до претпоставката дека Ајтолците ги дознале или барем ги насетиле плановите на Филип по состанокот со „пријателите“ и потоа со сојузничките делегати, како што правилно истакнува Моркхолм, тоа што сојузниците и пријателите веќе биле запознаени со желбата на Филип за мир не значи и дека тој веќе ги открил своите идни планови. Напротив и од стратешки и од дипломатски причини било важно тие да се држат во тајност, зашто во спротивно Ајтолците би можеле да инсистираат на поповолни услови и со тоа да го загрозат или одложат мировниот процес.²⁷

Целата оваа игра на претпоставки во голема мера е непродуктивна и бесцелна. Проблемот произлегува од тоа што дискусијата веќе на самиот почеток е поставена врз погрешна основа - дека Филип посакал мир дури откако разбрал за римскиот пораз кај Трасименското Езеро. Овој став

²⁰ e.g. Hammond (1988), 387.

²¹ Walbank (1972), 69 n.11. Прифатено од Champion (1997), 119.

²² Deininger (1973), 106.

²³ Како што истакнува самиот Волбанк, неговиот предлог е хипотеза за која нема никакви докази (Walbank (1972), 69 n.11).

²⁴ Champion (1997), 119.

²⁵ За заговорот на Апел v. Errington (1967).

²⁶ Mørkholm (1974), 128 n.7. Претпоставката на Чемпион дека на овој начин Деметриј се надевал дека Ајтолците и дефинитивно ќе го убедат Филип да се сврти кон Запад ми делува доста чудно и неубедливо.

²⁷ Mørkholm (1967), 250-1; Id. (1974), 128-9.

се темели на проценката на Полибиј,²⁸ но освен личната проценка, тој не нуди ниту еден доказ. Напротив, не треба да се заборави дека и во 218 и во 217 г. ст.е. Филип позитивно одговорил на понудите од неутралните пратеници да посредуваат во склучувањето на мир.²⁹ Во тој контекст важно е да се истакне дека во 218 г. ст.е., иако било постигнато триесетдневно примирје, преговорите пропаднале бидејќи Ајтолците, а не Филип, се премислиле. Исто така, не треба да се заборави дека Филип воопшто и не ја посакувал Сојузничката војна, што произлегла од агресивната политика на Ајтолците и политиката на Арат во Месенија.³⁰ Дури и кога војната веќе била на повидок, Филип повторно испратил понуда за преговори што била одбиена од Ајтолците.³¹ Настрана од овие аргументи, до 217 г. ст.е. двете страни биле толку истоштени што веќе немало изгледи за целосна и одлучувачка победа, па Филип веќе немал што да добие од продолжувањето на војната.³² Дури и ако веќе се инсистира на некаква врска меѓу веста за битката кај Трасименското Езеро и мирот во Навпакт, таа би морала да се ограничини на евентуалните планови на Филип во Илирија,³³ но дури и ова е дискутабилно. Навистина, Филип подготвил флота од 100 лемби и во 216 г. ст.е. се упатил кон Аполонија, но ова бил одговор на упадите на Скердилаида претходната година во Пелагонија и Дасаретија.³⁴

Според тоа, нема потреба мотивите за крајот на војната да се бараат во случувањата во Италија – и Филип, а особено и неговите сојузници имале повеќе од доволно причини за да склучат мир. Ова пак во голема мера го тривијализира прашањето за автентичноста на советите на Деметриј и Агелај, барем од историски аспект. Независно дали автентични или пак, што ми изгледа поверојатно, дело на самиот Полибиј, тие немале пресудна улога во постигнувањето на мирот во 217 г. ст.е. Работите стојат нешто поразлично од историографски аспект, особено за односот на Полибиј кон Македонија, но тоа е веќе друго прашање што излегува од рамките на овој труд. Ако претходнава анализа е правилна, тогаш тоа само уште еднаш го потврдува заклучокот на Волбанк кој одамна покажа дека кога станува збор за Македонија и политиката на македонските кралеви, Полибиј често не е способен правилно да ги процени нивните цели и мотиви.³⁵

²⁸ Polyb., 5.100.11-101.

²⁹ Извори и преглед на поважната современа литература кај Ager (1997), no. 53.

³⁰ v. Scholten (2000), 200-212, 275-294; Fine (1940).

³¹ Polyb., 4.26.3-6. cf. Scholten (2000), 293-4. *contra* Walbank 1940, 34; Id. (1957), 474, кој претпоставува дека понудата на Филип не била искрена туку станувало збор за предвоена пропаганда. Но, од приказот на Полибиј јасно е дека барем Ајтолците верувале во искреноста на Филип.

³² cf. Errington (2008), 184-5. За воените дејствија v. Walbank (1940), ch.2; Hammond (1988), 371-91; Scholten (2000), ch.6; Сивкина (2007).

³³ Errington (1990), 189-90.

³⁴ Polyb., 5.108. *pace* Champion (1997), 119-20. *contra* Walbank (1993), 1721-3; Eckstein (2010), 229-30.

³⁵ Walbank (1970).

Литература:

- AGER, S. L. (1997). *Interstate arbitrations in the Greek world, 337-90 B.C.*, Berkeley: University of California Press.
- CHAMPION, C. (1997). "The Nature of Authoritative Evidence in Polybius and Agelaus' Speech at Naupactus". *ТАΡΑ* 127, 111-128.
- CHAMPION, C. (2000). "Romans as ΒΑΡΒΑΡΟΙ: Three Polybian Speeches and the Politics of Cultural Indeterminacy". *CPh* 95.4, 425-444.
- CHAMPION, C. (2007). "Polybius and Aetolia: A Historiographical Approach". In J. Marincola (ed.), *A companion to Greek and Roman historiography*, Malden, MA. & Oxford: Blackwell Pub., 356-362.
- DEININGER, J. (1973). "Bemerkungen zur Historizität der Rede des Agelaos 217 v. Chr. (Polyb. 5,104)". *Chiron* 3, 103-108.
- ECKSTEIN, A. M. (2010). "Macedonia and Rome, 221-146 BC". In J. Roisman & I. Worthington (eds.), *A Companion to Ancient Macedonia*. Malden, MA. & Oxford: Wiley-Blackwell, 225-250.
- ERRINGTON, R. M. (1967). "Philip V, Aratus, and the 'Conspiracy of Apelles'". *Historia* 16.1, 19-36.
- ERRINGTON, R. M. (1990). *A History of Macedonia*. Berkeley & Los Angeles: University of California Press.
- ERRINGTON, R. M. (2008). *A History of the Hellenistic World*. Malden, MA: Blackwell Pub.
- FINE, J. V. A. (1940). "The Background of the Social War of 220-217 B. C.". *AJPh* 61.2, 129-65.
- HAMMOND, N. G. L. (1988). N. G. L. Hammond & F. W. Walbank, *A History of Macedonia*, vol.III. Oxford: Clarendon Press.
- MØRKHOLM, O. (1967). "The Speech of Agelaus at Naupactus, 217 B.C.". *C&M* 28, 240-53.
- MØRKHOLM, O. (1974). "The Speech of Agelaus, Again". *Chiron* 4, 127-32.
- NIKOLAI, R. (2018). "τὰ καιριώτατα καὶ πραγματικώτατα. A Survey on the Speeches in Polybius". In N. Miltsios & M. Tamiolaki (eds.), *Polybius and his Legacy*. Berlin: de Gruyter, 117-30.
- PÉDECH, P. (1964). *La méthode historique de Polybe*. Paris: Les Belles Lettres.
- SCHOLTEN, J. B. (2000). *The Politics of Plunder: Aitolians and their Koinon in the Early Hellenistic Era 279-217 B.C.* Berkeley & Los Angeles: University of California Press.
- СИВКИНА, Н. Ю. (2007). *Последний конфликт в независимой Греции: Союзническая война 220-217 гг. до н.э.* Санкт-Петербург: Издательский Центр «Гуманитарная Академия».
- TARN, W. W. (1928). "The Greek Leagues and Macedonia". *Cambridge Ancient History* VII. Cambridge: Cambridge Univeristy Press, 732-68.

- USHER, S. (2009). "Oratio Recta and Oratio Obliqua in Polybius". *GRBS* 49, 487-514.
- WALBANK, F. W. (1940). *Philip V of Macedon*. Cambridge: Cambridge University Press.
- WALBANK, F. W. (1957). *A Historical Commentary on Polybius*, v.1. Oxford: Oxford University Press.
- WALBANK, F. W. (1970). "Polybius and Macedonia". *Archaiia Makedonia* I, 291-307.
- WALBANK, F. W. (1972). *Polybius*. Berkeley & Los Angeles: University of California Press.
- WALBANK, F. W. (1984). "Macedonia and the Greek leagues". *Cambridge Ancient History*² VII.1. Cambridge: Cambridge University Press, 446-481.
- WALBANK, F. W. (1993). „Η ΤΩΝ ΟΛΩΝ ΕΛΠΙΣ and the Antigonids“, *Archaiia Makedonia* V, 1721-30.
- WALBANK, F. W. (2002). "Timaeus' views on the past". In F. W. Walbank (ed.), *Polybius, Rome and the Hellenistic World : Essays and Reflections*. Cambridge: Cambridge University Press, 165-177.

THE BANEFUL ADVICE OF AGELAOS

Abstract

In the famed speech delivered during the negotiations in Naupaktos, Agelaos among other things advises Philip V to turn his attention towards the West and the struggle between Rome and Carthage. The similarities with the advice that Demetrios of Pharos previously gave the king is a reason to doubt its authenticity. That the advice is ascribed to an Aitolian should not be taken as an argument in favour of its authenticity, but quite the contrary fits in with Polybios' generally negative image of the Aitolians in this period. Although its authenticity can not be proved with certainty, at least in historical context that may not be too important, for the future actions of Philip V show that it had little impact on the decision for concluding the Peace of Naupaktos.

Keywords: POLYBIOS, AGELAOS, DEMETRIOS OF PHAROS, PEACE OF NAUPAKTOS

After three years of fighting, the Social War between the *Symmachy* led by Philip V and the Aitolian *koinon* ended with the peace of Naupaktos in august 217 BC.¹ Since both sides desired peace, the agreement was reached fast and without serious difficulties, which is why Polybios does not give a detailed description of the whole process. According to him, the only thing worth mentioning was the speech that Agelaos, one of the Aitolian leaders, delivered on this occasion:

ὅς ἔφη δεῖν μάλιστα μὲν μηδέποτε πολεμεῖν τοὺς Ἕλληνας ἀλλήλοις, ἀλλὰ μεγάλην χάριν ἔχειν τοῖς θεοῖς, εἰ λέγοντες ἐν καὶ ταῦτό πάντες καὶ συμπλέκοντες τὰς χεῖρας, καθάπερ οἱ τοὺς ποταμοὺς διαβαίνοντες, δύναιτο τὰς τῶν βαρβάρων ἐφόδους ἀποτριβόμενοι συσσωζεῖν σφᾶς αὐτοὺς καὶ τὰς πόλεις. οὐ μὴν ἀλλ' εἰ τὸ παράπαν τοῦτο μὴ δυνατόν, κατὰ γε τὸ παρὸν ἡξίου συμφρονεῖν καὶ φυλάττεσθαι, προῖδομένους τὸ βάρος τῶν στρατοπέδων καὶ τὸ μέγεθος τοῦ συνεστώτος πρὸς ταῖς δύσεσι πολέμου· δῆλον γὰρ εἶναι παντὶ τῷ καὶ μετρίως περὶ τὰ κοινὰ σπουδάζοντι καὶ νῦν, ὡς ἐάν τε Καρχηδόνιοι Ῥωμαίων ἐάν τε Ῥωμαῖοι Καρχηδονίων περιγέωνται τῷ πολέμῳ, διότι κατ' οὐδένα τρόπον εἰκός ἐστι τοὺς κρατήσαντας ἐπὶ ταῖς Ἰταλιωτῶν καὶ Σικελιωτῶν μείναι δυναστείας, ἡξεν δὲ καὶ διατείνειν τὰς ἐπιβολὰς καὶ δυνάμεις αὐτῶν πέρα τοῦ

¹ Walbank (1957), 629.

δέοντος. διόπερ ἡξίου πάντας μὲν φυλάξασθαι τὸν καιρὸν, μάλιστα δὲ Φίλιππον. εἶναι δὲ φυλακὴν, ἔαν ἀφέμενος τοῦ καταφθεῖρην τοὺς Ἕλληνας καὶ ποιεῖν εὐχειρώτους τοῖς ἐπιβαλλομένοις κατὰ τοῦναντίον ὡς ὑπὲρ ἰδίου σώματος βουλευῆται, καὶ καθόλου πάντων. τῶν τῆς Ἑλλάδος μερῶν ὡς οἰκείων καὶ προσηκόντων αὐτῷ ποιῆται πρόνοιαν· τοῦτον γὰρ τὸν τρόπον χρωμένον τοῖς πράγμασι τοὺς μὲν Ἕλληνας εὖνους ὑπάρχειν αὐτῷ καὶ βεβαίους συναγωνιστὰς πρὸς τὰς ἐπιβολάς, τοὺς δ' ἔξωθεν ἦττον ἐπιβουλεύσειν αὐτοῦ τῇ δυναστείᾳ, καταπεπληγμένους τὴν τῶν Ἑλλήνων πρὸς αὐτὸν πίστιν. εἰ δὲ πραγμάτων ὀρέγεται, πρὸς τὰς δύσεις βλέπειν αὐτὸν ἡξίου καὶ τοῖς ἐν Ἰταλία συννεστώσι πολέμοις προσέχειν τὸν νοῦν, ἵνα γενόμενος ἔφεδρος ἔμφρων πειραθῆ σὺν καιρῷ τῆς τῶν ὄλων ἀντιποιήσασθαι δυναστείας. εἶναι δὲ τὸν ἐνεστῶτα καιρὸν οὐκ ἀλλότριον τῆς ἐλπίδος ταύτης. τὰς δὲ πρὸς τοὺς Ἕλληνας διαφορὰς καὶ τοὺς πολέμους εἰς τὰς ἀναπαύσεις αὐτὸν ὑπερτίθεσθαι παρεκάλει, καὶ μάλιστα σπουδάζειν περὶ τούτου τοῦ μέρους, ἵν' ἔχη τὴν ἐξουσίαν, ὅταν βούληται, καὶ διαλύεσθαι καὶ πολεμεῖν πρὸς αὐτούς· ὡς ἔαν ἅπαξ τὰ προφαινόμενα νῦν ἀπὸ τῆς ἐσπέρας νέφη προσδέξηται τοῖς κατὰ τὴν Ἑλλάδα τόποις ἐπιστῆναι, καὶ λίαν ἀγωνιᾶν ἔφη μὴ τὰς ἀνοχὰς καὶ τοὺς πολέμους καὶ καθόλου τὰς παιδιὰς, ἃς νῦν παίζομεν πρὸς ἀλλήλους, ἐκκοπῆναι συμβῆ πάντων ἡμῶν ἐπὶ τοσοῦτον ὥστε καὶ εὐξασθαι τοῖς θεοῖς ὑπάρχειν ἡμῖν τὴν ἐξουσίαν ταύτην, καὶ πολεμεῖν ὅταν βουλώμεθα καὶ διαλύεσθαι πρὸς ἀλλήλους, καὶ καθόλου κυρίους εἶναι τῶν ἐν αὐτοῖς ἀμφισβητουμένων.²

Although there is no agreement among the historians concerning the authenticity of this speech,³ I will not go into that question, especially since some important aspects can now be taken as resolved.⁴ Not only is the speech abbreviated and condensed,⁵ but the fact that it matches with the general scheme in which Polybios conveys the speeches,⁶ unambiguously points to authorial interventions by the historiographer. Furthermore, some elements such as the symploke-motif that is such a distinctive and important part of the *Histories*, are undoubtedly a product of Polybios himself;⁷ which does not mean however that the whole speech should be attributed to the Achaian historiographer. In this instance I will confine myself only to the question concerning the

² Polyb., 5.104.

³ Pédech (1964), *passim.*; Mørkholm (1967); Id. (1974); Walbank (1972), 69 n.11; Deininger (1973).

⁴ Champion (1997); Id. (2000).

⁵ Pédech (1964), 264.

⁶ Usher (2009), 493-4.

⁷ Nikolai (2018), 118.

historicity of the advice that Philip should turn his attention to the West and carefully follow the events in Italy.

1. Because of this speech, Agelaos is often seen as an example of an astute politician who almost predicted the future⁸; which in turn is being used as one of the main arguments in favor of the authenticity of the speech. Were it work of Polybios, he never would have ascribed it to one of the hated Aitolians.⁹ I am not entirely convinced that Agelaos and his speech are deserving of the reputation and praise they have. The speech contains a number of literary *topoi* and old political slogans and in fact does not contain as many novelties as it may seem on first look - the call for Greek unity is as old as the Persian war and is a common subject in the political speeches since the late 5th and 4th century;¹⁰ the advice that Philip should treat the Greeks with benevolence, and defend them as if they were part of his realm sounds like a distant echo of Isokrates' *Letter to Philip*; even the famed metaphor for the "cloud of war" originates from the *Iliad*.¹¹ As a matter of fact, the counsel regarding Greece is just as utopian as the one of Isokrates, and Agelaos offers no practical advice as to how Philip could accomplish this. As for the "cloud from the west", as Deininger pointed out, there is nothing particularly striking - anyone who paid any attention to what was going on must have been concerned by the prospect of either Rome or Carthage mastering the whole of the western Mediterranean.¹² It seems that already Timaios of Tauromenion, one of Polybios' favorite "victims", recognized the importance and danger for the western Greeks that was coming from Rome.¹³ How justified this fear was is another matter, and depends on how we interpret the Roman policy of the period, but that is a question that does not concern us in this instance. If there is anything prophetic in the speech, it is rather an example of a self-fulfilling prophecy - if not for the advice of Demetrios and Agelaos who, according to Polybios, persuaded Philip to turn to the West, it is debatable when and under what circumstances the Romans would have intervened in the Balkans.

This is precisely what leads us to the heart of the matter, and the possible answer as to why an Aitolian. The key is not in the speech itself, but rather in what follows: Ὁ μὲν οὖν Ἀγέλαος τοιαῦτα διαλεχθεὶς πάντας μὲν παρώρμησε τοὺς συμμάχους πρὸς τὰς διαλύσεις, μάλιστα δὲ τὸν Φίλιππον, οἰκείους χρησάμενος λόγοις πρὸς τὴν ὀρμὴν αὐτοῦ τὴν ἤδη προκατεσκευασμένην ὑπὸ τῶν τοῦ Δημητρίου παραινέσεων.¹⁴ It was these advices that, at least

⁸ e.g. Mørkholm (1967), 253: „a great and prophetic political figure“.

⁹ Tarn (1928), 768; Walbank (1972), 69 n.11; Deininger (1973), 107. Mørkholm's attempt to answer this objection is not convincing (Mørkholm (1967), 253).

¹⁰ Quite a few interesting comparisons can be drawn with the Lysias' *Olympic oration* (especially 33.6 and 33.8).

¹¹ v. Usher (2009), 494 n.8.

¹² Deininger (1973), 105.

¹³ Walbank (2002), 172-177.

¹⁴ Polyb., 5.105.1.

according to Polybios, pushed Philip in one reckless adventure that will culminate with the destruction of Macedon, and essentially, even if not formally, the end of the Greek independence. For anyone familiar with Polybios the irony will not go unnoticed – even though it was an Aitolian who first pointed out the danger from the West, only a few years later the same Aitolians will be the first to form an alliance with Rome against Philip and the *Symmachy*,¹⁵ for which they will be criticized by the other Greeks.¹⁶ Therefore, at least in this particular context, I am not certain that the speech of Agelaos departs from Polybios' generally negative image of the Aitolian koinon in this period,¹⁷ which in turn leaves room to raise the question concerning its authenticity.

2. The main cause for doubting its authenticity is the similarity with the advice that Demetrios of Pharos previously gave to Philip. For, when he heard about the Roman defeat at the Trasimene, Philip shared the news only with Demetrios who tried to persuade him to end the war in Greece and turn towards Illyria and Italy:

τὰ μὲν γὰρ κατὰ τὴν Ἑλλάδα πάντα καὶ νῦν ἤδη ποιεῖν αὐτῷ τὸ προσταττόμενον ἔφη καὶ μετὰ ταῦτα ποιήσειν, Ἀχαιῶν μὲν ἐθελοντὴν εὐνοούντων, Αἰτωλῶν δὲ καταπεπληγμένων ἐκ τῶν συμβεβηκότων αὐτοῖς κατὰ τὸν ἐνεστῶτα πόλεμον· τὴν δ' Ἰταλίαν ἔφη καὶ τὴν ἐκεῖ διάβασιν ἀρχὴν εἶναι τῆς ὑπὲρ τῶν ὄλων ἐπιβολῆς, ἣν οὐδενὶ καθήκειν μᾶλλον ἢ 'κείνω τὸν δὲ καιρὸν εἶναι νῦν, ἑπταικόντων Ῥωμαίων.¹⁸

The similarities are obvious, while the differences are a matter of nuances rather than substance – according to Demetrios, though not conquered the Greeks certainly are subdued and Philip should start right away with the conquest of the West; whilst according to Agelaos, Philip should take on the role of a benevolent protector of all the Greeks and sagely wait for the right opportunity to begin the conquest of the West.¹⁹ For those that deny the authenticity of the speech, this is just another indication that Polybios is the author of both speeches, especially since the conversation between Philip and Demetrios was behind closed doors and Polybios could not have known what was said on that occasion.²⁰ On the other hand, two solutions have been offered in defence of its authenticity – the similarities stem from the scheming of Demetrios who, in or-

¹⁵ *Staatsv.* III.536.

¹⁶ Polyb., 9.37.5-6; 11.5.

¹⁷ A balanced and persuasive analysis of Polybios' attitude towards the Aitolians in Champion (2007), with a list of relevant modern works.

¹⁸ Polyb., 5.101.9-10.

¹⁹ *contra* Walbank (1984), 481, who thinks that Agelaos advises Philip not to start a war with Rome, but simply to follow closely the events in Italy and be prepared to defend himself. I can not accept this interpretation given the wording ἵνα γενόμενος ἐφεδρος ἔμφρων πειραθῆ σὺν καιρῷ τῆς τῶν ὄλων ἀντιποιήσασθαι δυναστείας.

²⁰ e.g. Hammond (1988), 387.

der for the Aitolians to also persuade Philip in what he was already proposing, before the peace talks perhaps informed them of the king's future plans and intentions;²¹ or that the Aitolians realized what his plans were after the news of the outcome from the battle of Lake Trasimene became widely known, and after the meeting of Philip and his *philoï*, and the gathering of the allied delegates, where the king advocated for peace which was a volte-face from his previous policy.²²

Naturally, it is impossible to completely refute such assumptions which are rather based on impressions and hunches.²³ As for the potential scheme of Demetrios, Champion is certainly correct when he points out that such a move would not be unusual of his character.²⁴ Yet, it is questionable whether even he would dare to make such a move that could be qualified as treason, especially in light of the fate of the old associates of Antigonos Doston who perished in a bloody purge the previous year.²⁵ Furthermore, as Mørkholm points out, considering the shared interests of Philip and Demetrios the suggestion seems unconvincing.²⁶ As for the conjecture that the Aitolians learned or at least sensed the future plans of Philip after his meeting with the king's friends and with the allied delegates afterwards, as Mørkholm rightly points out, just because the allies and friends were informed about his desire for peace, does not mean that he already disclosed his future plans. On the contrary for both political and diplomatic reasons it was important that they be kept a secret, for otherwise the Aitolians might insist on better terms and in doing so could jeopardize or at least delay the peace process.²⁷

This whole game of assumptions is largely unproductive and futile. The problem stems from the fact that the discussion is erroneously framed from the very beginning – that Philip desired peace only after learning the about the Roman defeat at Lake Trasimene. This assumption is based on Polybios' analysis,²⁸ however aside from his personal interpretation he offers no further proof of this. On the contrary, it should not be forgotten that both in 218 and 217 BC Philip gave a positive reply to the offers from the neutral delegates to mediate a peace agreement.²⁹ It is important in this context to stress that in 218 BC, although a thirty day truce was agreed upon, the negotiations fell through after

²¹ Walbank (1972), 69 n.11; accepted by Champion (1997), 119.

²² Deininger (1973), 106.

²³ As Walbank himself points out, his suggestion is a hypothesis for which there is no evidence whatsoever (Walbank (1972), 69 n.11).

²⁴ Champion (1997), 119.

²⁵ On "the conspiracy of Apelles" v. Errington (1967).

²⁶ Mørkholm (1974), 128 n.7. The suggestion of Champion that Demetrios hoped that in this way the Aitolians will definitively persuade Philip to turn west, seems to me strange and unconvincing.

²⁷ Mørkholm (1967), 250-1; Id. (1974), 128-9.

²⁸ Polyb., 5.100.11-101.

²⁹ Sources and modern works in Ager (1997), no. 53.

the Aitolians, not Philip, had a change of heart. It should also not be forgotten that Philip never wanted the Social war that originated in the aggressive policy of Aitolia and the policy of Aratos in Messenia.³⁰ Even when the war was already in sight, Philip once again sent an offer for negotiations which the Aitolians declined.³¹ Leaving aside these arguments, by 217 BC both sides were so exhausted that there was no prospect of a decisive and complete victory, and therefore Philip had nothing to gain by pursuing the war any longer.³² Even if there is an insistence on some correlation between the news of the battle of Lake Trasimene and the Peace of Naupaktos, it should be limited to the potential plans of Philip in Illyria;³³ but even this is debatable. Philip did indeed prepare a fleet of 100 lemboi and in 216 BC moved against Apollonia, but this was a reaction to Skerdilaidas' inroads in Pelagonia and Dassaretis the previous year.³⁴

Therefore, there is no need to look for the motives for the end of the war in the events in Italy – both Philip and especially his allies had more than enough reasons to reach a peace agreement. This largely trivializes the issue of the authenticity of the advices by Demetrios and Agelaos, at least taken as a historical problem. Whether authentic or, what seems more probable to me, work of Polybios himself, they were not of decisive importance in reaching the peace agreement in 217 BC. Things stand a bit differently in historiographical context, especially concerning Polybios' attitude towards Macedon, but that question lies outside the scope of this paper. If the above analysis was correct, it just proves once again Walbank's conclusion who showed long ago that when it comes to Macedonia and the policy of the kings, Polybios is often unable to properly assess their goals and motives.³⁵

References:

- AGER, S. L. (1997). *Interstate arbitrations in the Greek world, 337-90 B.C.*, Berkeley: University of California Press.
- CHAMPION, C. (1997). "The Nature of Authoritative Evidence in Polybios and Agelaus' Speech at Naupactus". *TAPA* 127, 111-128.

³⁰ v. Scholten (2000), 200-212, 275-294; Fine (1940).

³¹ Polyb., 4.26.3-6. cf. Scholten (2000), 293-4. *contra* Walbank 1940, 34; Id. (1957), 474, who thinks that the offer was not sincere but was simply a prewar propaganda. However it is clear from Polybios' narrative that at least the Aitolians thought that Philip was sincere.

³² cf. Errington (2008), 184-5. For the course of the war v. Walbank (1940), ch.2; Hammond (1988), 371-91; Scholten (2000), ch.6; Сивкина (2007).

³³ Errington (1990), 189-90.

³⁴ Polyb., 5.108. *pace* Champion (1997), 119-20. *contra* Walbank (1993), 1721-3; Eckstein (2010), 229-30.

³⁵ Walbank (1970).

- CHAMPION, C. (2000). "Romans as BAPBAPOI: Three Polybian Speeches and the Politics of Cultural Indeterminacy". *CPh* 95.4, 425-444.
- CHAMPION, C. (2007). "Polybius and Aetolia: A Historiographical Approach". In J. Marincola (ed.), *A companion to Greek and Roman historiography*, Malden, MA. & Oxford: Blackwell Pub., 356-362.
- DEININGER, J. (1973). "Bemerkungen zur Historizität der Rede des Agelaos 217 v. Chr. (Polyb. 5,104)". *Chiron* 3, 103-108.
- ECKSTEIN, A. M. (2010). "Macedonia and Rome, 221-146 BC". In J. Roisman & I. Worthington (eds.), *A Companion to Ancient Macedonia*. Malden, MA. & Oxford: Wiley-Blackwell, 225-250.
- ERRINGTON, R. M. (1967). "Philip V, Aratus, and the 'Conspiracy of Apelles'". *Historia* 16.1, 19-36.
- ERRINGTON, R. M. (1990). *A History of Macedonia*. Berkeley & Los Angeles: University of California Press.
- ERRINGTON, R. M. (2008). *A History of the Hellenistic World*. Malden, MA: Blackwell Pub.
- FINE, J. V. A. (1940). "The Background of the Social War of 220-217 B. C.". *AJPh* 61.2, 129-65.
- HAMMOND, N. G. L. (1988). N. G. L. Hammond & F. W. Walbank, *A History of Macedonia*, vol.III. Oxford: Clarendon Press.
- MØRKHOLM, O. (1967). "The Speech of Agelaus at Naupactus, 217 B.C.". *C&M* 28, 240-53.
- MØRKHOLM, O. (1974). "The Speech of Agelaus, Again". *Chiron* 4, 127-32.
- NIKOLAI, R. (2018). "τὰ καιριώτατα καὶ πραγματικώτατα. A Survey on the Speeches in Polybius". In N. Miltsios & M. Tamiolaki (eds.), *Polybius and his Legacy*. Berlin: de Gruyter, 117-30.
- PÉDECH, P. (1964). *La méthode historique de Polybe*. Paris: Les Belles Lettres.
- SCHOLTEN, J. B. (2000). *The Politics of Plunder: Aitolians and their Koinon in the Early Hellenistic Era 279-217 B.C.* Berkeley & Los Angeles: University of California Press.
- СИВКИНА, Н. Ю. (2007). *Последний конфликт в независимой Греции: Союзническая война 220-217 гг. до н.э.* Санкт-Петербург: Издательский Центр «Гуманитарная Академия».
- TARN, W. W. (1928). "The Greek Leagues and Macedonia". *Cambridge Ancient History* VII. Cambridge: Cambridge University Press, 732-68.
- USHER, S. (2009). "Oratio Recta and Oratio Obliqua in Polybius". *GRBS* 49, 487-514.
- WALBANK, F. W. (1940). *Philip V of Macedon*. Cambridge: Cambridge University Press.
- WALBANK, F. W. (1957). *A Historical Commentary on Polybius*, v.1. Oxford: Oxford University Press.

- WALBANK, F. W. (1970). "Polybius and Macedonia". *Archaia Makedonia* I, 291-307.
- WALBANK, F. W. (1972). *Polybius*. Berkeley & Los Angeles: University of California Press.
- WALBANK, F. W. (1984). "Macedonia and the Greek leagues". *Cambridge Ancient History*² VII.1. Cambridge: Cambridge University Press, 446-481.
- WALBANK, F. W. (1993). „Η ΤΩΝ ΟΛΩΝ ΕΛΠΙΣ and the Antigonids“, *Archaia Makedonia* V, 1721-30.
- WALBANK, F. W. (2002). "Timaeus' views on the past". In F. W. Walbank (ed.), *Polybius, Rome and the Hellenistic World : Essays and Reflections*. Cambridge: Cambridge University Press, 165-177.